

# Anteckningar från work-shop, IALE-konferens i Uppsala om Grön infrastruktur 17-10-16

Sammanfattningar av Lisen Holmström, Stockholms universitet

## A. Grön infrastruktur på olika nivåer

### INTRODUKTION

*Jörgen Sundin, Naturvårdsverket*

Frågeställningar:

Hur ska man optimera arbete som görs på olika skala utifrån vilka behov som finns?

Det finns ett behov av jämförbarhet mellan länen, men å andra sidan finns det väldigt skilda förutsättningar i olika län. Vissa kommuner är skogskommuner medan andra har tätortsutveckling, vilket ger olika krav på underlaget som ska tas fram nationellt och regionalt.

Vilka underlag är relevanta på vilken skala, hur kan de kroka i varandra? Hur får man en linje mellan nationella och regionala strategier hela vägen till lokala planeringsarbeten? Vad behöver de olika nivåerna från varandra?

Detaljerade underlag tas fram i kommuner, kan det lyftas till regional nivå, till större sammanhang? Ibland ligger kommunala initiativ före länen i underlagsframtagande, men andra kommuner har inte samma ambition. Hur ska det hanteras av länsstyrelsen?

Finns det några goda exempel på när nationella underlag förvaltas på regional nivå och regionala underlag på lokal nivå – alltså där en bra kedja uppstått?

Hur påverkar roller och ansvar vad man tar fram för underlag? Exempelvis hur påverkas länsstyrelsernas arbete av faktumet att vi har ett kommunalt planmonopol?

### DEN GEMENSAMMA GENOMGÅNGEN

#### Grupp 1:

Nationella och regionala data som kommunerna behöver är inte alltid öppen och tillgänglig. Till och med nyckelbiotoper är ibland hemliga. Alla vill inte lämna ut dem. Nationella inventeringarna är gjorda per länsstyrelse så de spretar lite, de är inte alltid av samma kvalitet. De första inventeringarna gjordes på annorlunda sätt än de sista, när utveckling skett i metoden, så underlagen blev lite olika mellan länen.

När det gäller kommunala data finns det andra problem, bland annat olika avsändare för underlagen. Andra intressenter har skapat data; kanske går det att sammanställa men kanske inte alltid. Någon måste också hålla i insamlingen.

Det finns väldigt olika resurser i kommunerna, och de regionala handlingsplanerna kommer inte höja sig på alla områden, det skiljer sig även mellan länsstyrelserna. Handlingsplanerna blir inte heller en färdig produkt utan är ett "rullande" arbete.

Det är funktionerna i landskapet som ska samarbetas kring – inte de geografiska gränserna, vilket är viktigt att komma ihåg. Uppdelningen ska alltså inte vara att kommunerna hanterar tätorter och länsstyrelserna landsbygden.

### **Grupp 2:**

Gruppen började med att Identifierade skal-områden: en internationell, en nationell, en regional en lokal plus en grupp som är övriga aktörer som är med i skalutmaningen. Det är viktigt att vara medvetna om den internationella skalan när vi jobbar med GI. GI finns ju i EU direktiv och liknande.

På nationell nivå är det viktigt att jobba med riktlinjer men även tillhandahålla underlag som går över länsgränsen, en nationell jämn beskrivning av tillståndet i naturen.

Regionalt finns det skillnader, olika naturgeografiska förutsättningar. Länsstyrelserna har en samordnande roll för kommuner, kan ha GI-träffar, plus peka ut mellankommunala intressen. Det behövs stärkt regional planering vad det gäller regional nivå.

På kommunal nivå finns det stora skillnader med både resurser och intressen, och det är svårt för små kommuner att jobba in nya begrepp i det dagliga arbetet. Men, små kommuner kanske kan använda GI i arbete med att locka till sig invånare, profilera sig eller liknande? Även mellankommunala arbetet är viktigt på denna nivå.

Arbete behöver göras med att engagera markägare, de är en viktig grupp för GI. Hur kan man planera för GI med flera aktörer? Det är viktigt att föra dialog och kanske ta fram broschyrer för exempelvis trädgårdsskötsel. Sprida kunskap, även till konsulter som ibland inte känner till GI-arbetet. I vissa län finns stora skogsbolag, i andra små markägare, det gör att det behövs olika strategier för dialog. Kommunerna vet idag inte vilka resurser som kommer finnas tillgängliga för arbete med dessa, vilket gör det svårt att gå ut med information till dem i nuläget.

### **Grupp 3:**

Sammanfattat ville de flesta i gruppen ha mer data med jämnare kvalitet, mer tid och mer pengar. Det borde finnas en rutin för att samla in och sammanställa data, så att exempelvis kommunala data finns tillgänglig på mer storskalig nivå. Uppdatering av nationella data behövs, och jämnare kvalitet på data vore bra från kommunal till regional och även nationell nivå.

### **Diskussion:**

Jörgen: Viktiga poänger med att det inte ska delas upp geografiskt utan handlar om grain. Aktörerna finns ju på alla nivåer, gäller att hantera rätt frågor i rätt forum. Nationellt kan man prata strategiska frågor, tillgängliggöra underlag.

Bo: Hur känt är begreppet bland allmänheten?

Jörgen: Mycket fokus på arbete mot länsstyrelse i denna runda, som sen får arbeta med sina aktörer. Det kan ju behövas att man på nationell nivå kommunicerar bredare, men vem är

målet? Markägare eller alla i allmänheten? Kanske bättre att kommunerna arbetar med direkt kommunikation med exempelvis villaägare. Man kan använda befintliga forum.

En viktig dialogsak det är det med långsiktigheten. Svårt att prata med kommuner nu, eftersom man inte vet hur långt arbetet kommer gå. Svårt att få med kommunerna utan långsiktighet.

Jörgen: Från departementet är det redan långsiktigt men finns inga löften om resurser. Finns inga signaler på att det skulle läggas ner men det finns inga löften om resurser ännu. Men vilja finns att prioritera detta arbete. Prioriteringar i regeringsuppdrag räcker inte, och inte bara att

Kan det kopplas tydligare till miljömålen?

Ja, de kopplingarna finns men det finns inget tydligt om hur arbetet ska organiseras.

Erik Sjödin: Det här kan inte drivas av en handläggare, det måste integreras på alla myndigheter och dit är det en bit.

Nic: Kommunerna vill veta hur GI kan sammankopplas med andra arbeten. Kombinera med miljömålsarbetet, fritidsuppdrag, klimatanpassning osv. Gemensamma kommundialoger för att inte överbelasta kommunerna med uppdrag från länsstyrelsen.

Jörgen: Samordning behövs mycket, att någon har det ansvaret.

Bo: Hur beroende av politisk ledning av landet är detta?

Jörgen: Första uppdraget kom av gamla regeringen och den nuvarande regeringen har drivit det. Sen vet man ju inte hur det kommer bli, naturvårdsarbete generellt beror ju lite på styrning, men GI-projektet verkar vara långsiktigt, även om inriktning kanske kan justeras med förändrad styrning.

Jämtlands län: Man kan se GI som ett geografiskt perspektiv på miljömålen. Blir ett komplement med den geografiska dimensionen. Klimatanpassning tillsammans med miljömålen och GI. Det har gett ett mervärde till annat arbete.

Jörgen: Det är ju ett arbete som fylls med befintliga processer. Ett filter att titta på annat arbete genom. Om vi i större utsträckning beaktar landskapet, vad innebär det för våra prioriteringar?

Miljömålen efter 2020? Nya miljömål, tydligare koppling till Agenda 2030, men vi kommer inte skrota miljömålssystemen efter 2020.

# 1. Indikatorer

## INTRODUKTION

*Nic Kruys*

Frågeställningar:

GI sker i ett arbete som går i snurran Kunskapsbehov -> Analysläge -> Åtgärder -> Utfall (resultat) -> Omstart. Indikatorer förekommer oftast vid utfall. Exempel på en typisk indikator är förekomst av en art eller naturtyp som resultat av åtgärd. Det går även att ha indikatorer vid åtgärder, mätbara förändringar i yta exempelvis.

Går det att ha indikatorer av kunskap och analysläget? För att se att det sker resultat redan där. Och parallellt pågår ett dialogarbete i en egen snurra, vad finns det för indikatorer för det arbetet? Indikatorer måste alltså inte bara användas vid utfall.

Hur ska indikatorerna hantera rumslig skala? Ska indikatorer vara på lokal, regional eller nationell nivå? Och hur ska de hantera tidsskala?

I en värld av moderniserad naturvård och digitalisering - hur jobbar man med indikatorer nu? Var behövs mätbarheten?

## DEN GEMENSAMMA GENOMGÅNGEN

### Grupp 1:

Spånade utifrån cirkeln med kunskapsbehov, analys, åtgärd, utfall och dialog, skala och tid. Mäter vi det vi gör idag? Vissa mäter genom enkäter, och när det gäller vissa områden så mäter man inte arterna eller biotoperna utan snarare underlag och hur arbetet organiserats. Då mäts strukturer men inte resultatet. Kanske går att göra enkäter som frågar om sånt som ska öka konnektiviteten i landskapet?

I kommunerna följs miljömålen upp genom årlig redovisning på åtgärder som kan förbättra miljömålen. Reservatsbildning och andra konkreta åtgärder tas upp. Man mäter främst i jämförelse med tidigare år, inte mot andra kommuner (det gör rankingarna). Kanske kan man bli bättre på att redovisa åtgärder som stärker grön infrastruktur. Det är inget som någon i gruppen tyckte kommuner var tydliga med ännu. Om vi har habitatnätverk så skulle man kunna efter fem år göra om den och se vilka förändringar som skett. Har det tagits bort eller skapats värden? Habitatnätverken kan alltså vara en indikator.

Grönytefaktor är gjort för kvartersmark – men det kanske går att ha en grön-infrastruktur-ytefaktor, men det beror ju mycket på rumsligt läge vilken funktion det har.

GI-arbetet bygger på att många är inblandade – kanske går att ha ett samarbetsindex, eller kanske en faktor, där samarbete är en faktor som kan ge ökad poäng. Det kan vara svårt att använda rätt indikator på rätt plats, en handbok borde skrivas.

Det är lätt att vilja mäta en art, den art som är målet för ens arbete – svårt att veta att ökning av den arten bygger på GI-arbete, det kan ju bero på annat. Man måste vara

medveten om vilken skala man följer upp arbetet på. En kvalitativ dimension måste finnas med, speciellt dialogprocessen måste mätas kvalitativt. Mycket av arbetet sker ju i samverkan.

### **Diskussion:**

Lite ovanliga "indikatorer" som märktes i Sollentuna var att det kom in mindre klagomål på gräsklippning, och sedan ökad honung hos en biodlare i kommunen.

När det kommer till samverkan är det även viktigt med intern samverkan.

Biologiska indikatorer är ju enkla, medan andra är mer diffusa.

Tidsaspekten saknas ofta i indikatorer, som är antingen objektanknutna eller rumsanknutna. I biologiska samband är tidsaspekten mellan input och output mycket längre än några andra system, ibland hundratal år. Tidsskalan glöms bort, att lång kontinuitet är viktigt.

En enklare indikator kan ju fungera på vissa åtgärder, men hur länge ska arten finnas i området för att vara lyckat enligt indikatorer? Det kanske går att ta fram indikatorer för alla organismer, men paraplyarter.

Kan vi ha tröskelvärden? Det finns ju för rekreativa värden, men skulle det vara tröskelvärden för habitat då? Det måste ju vara någonting mätbart, som exempelvis antalet betesdjur. Inte bara mätbart idag utan kanske också prognostiserbart?

## 2. GIS som hjälpmedel för GI

### INTRODUKTION

*Mattias Bovin, Metria*

GIS är en modellering av verkligheten det är förenkling och visualisering. GIS kan synliggöra dolda mönster och ge ett helhetsperspektiv av ett landskap med många komponenter och aktörer. Vi kan förenkla och välja vilka komponenter vi jobbar med inom landskapet. GI är komplext, och därför viktigt att kunna välja komponenter, men även viktigt att zooma ut till helheten. Aktörer som påverkar och utformar landskapet måste fås med i GI-arbetet. Det är komplexa samband som hanteras, och därför är det viktigt att kommunicera ut det förenklat med hjälp av kartan. Appar, interaktiva kartor och liknande kan vara användbart.

Frågeställningar:

- Hur kan vi arbeta med GIS på olika skalnivåer?
- Hur når vi ut med arbetet kring GI till samtliga aktörer och allmänheten med hjälp av GIS?
- Hur kan vi jobba med öppna geodata inom grön infrastruktur?

### DEN GEMENSAMMA GENOMGÅNGEN

#### Grupp 2:

GIS är inte en lösning utan ett verktyg och ett stöd. Det är viktigt att även få med inventeringar, inte bara datoriserat. Generaliseringar görs när man jobbar med GIS.

Hur kan vi arbeta på olika skalnivåer? Inom GI-arbetet har stort fokus varit att få in så mycket som möjligt, vilket kanske inte är rätt taktik. Det är istället viktigt att ha väldefinierade frågeställningar. Samarbete mellan olika nivåer kan vara bra: Det vore bra att kunna göra en regional analys med lokala data till exempel. Sedan ska man se GIS-analyser som komplementära till annat. Kanske behövs det även en handbok för GIS-analyser där det tas upp brister med olika metoder och var det finns kunskapsluckor idag.

Man kan identifiera var förstärkningsåtgärder behövs och vilka som är viktiga områden. GIS ska vara ett viktigt stöd för att visa helheten i landskapet, visa tydligt olika vägar inom GI. Finns behov av vägledning.

Viktigt att diskutera analysmetoder med slutanvändaren. Ha en transparent arbetsgång. Visualisering viktigt, story maps och 3d kanske? Building information models (BIM) – ett verktyg i infrastrukturbranschen: automatisk uppdatering när man ändrar en parameter, kanske går att använda för GI? Interaktiva kartor kan vara viktigt. Medborgardialog och crowdsourcing.

Datavärdskap: NV publicerar sina data, men hur ska det dataunderlaget för GI publiceras? Hur ska det kommuniceras hur det ska användas och när det inte används. Viktigt med olika format för att kunna jobba licensfritt. Öppna data viktigt, men hur ska man hantera analysresultat när man använt data som inte är öppet?

## **Diskussion:**

BIM för GI intressant som kommunikationsverktyg. Anpassa processer till andra aktörer – byggbranschen använder BIM och då kanske vi behöver göra det också? Vore intressant att sammanställa vilka verktyg olika aktörer använder? Vore bra att kunna anpassa sig efter andra aktörer. Ska det vara en lärandeprocess så måste man också se användbarheten av det man utvecklar. Handbok för GIS-analyser är något som diskuteras på NV.

I Melbourne har man gett varje träd ett nummer som medborgare då kunde skicka mail till och folk skickade en massa meddelande till dom. Medborgardialog kan få oväntade effekter.

## 3. Kompensation

### INTRODUKTION

*Tim Schnoor, ekologigruppen*

Frågeställningar:

- Hur arbetar vi med andra ekosystemtjänster än naturvärden?
- Finns det i gruppen några erfarenheter av att arbeta med kompensation? Positiva, negativa?
- Finns det behov av kompensation på olika skalor?
- Hur hanteras risker och tidsaspekten inom kompensation?

### DEN GEMENSAMMA GENOMGÅNGEN

#### Grupp 3:

Diskuterade vilka lagutrymmen man kan använda för kompensationsåtgärder.

Kompensationsåtgärder är framåtsyftande, vad behöver vi framöver? Det kan vara ett bra sätt att vända från hur läget är idag till hur vi vill att det ska se ut i framtiden.

Önskan om att politiker ska avsätta budget för kompensation inom kommunens egna projekt lyftes. Och att vi måste tuffa till oss mot exploatörer.

#### Diskussion:

När det inte är kompenserbart, ska man inte göra någonting då? Kan man kalla det mildringsåtgärd då istället? Så att någonting görs i alla fall eftersom intrång antagligen kommer göras.

Kompensation innefattar inte rent språkligt förbättringar, borde kanske användas andra ord.

Trafikverket har tagit fram icke-förhandlingsbara biotoper, det kanske går att fundera på liknande för GI? Små landskapselement, objekt som är väldigt viktiga och unika som kanske går att skydda extra. Förenklingar kan förstöra terminologin, eftersom endast vissa biotoper och ekosystemtjänster går att kvantifiera. Icke kompenserbara som riktig gammal tallskog eller en månghundraårig gammal ek, vad gör man då? Kanske multiplicera annan kompenserande? Egentligen är ingenting ersättningsbart, men kompensation handlar om att mäta värden och sen kompensera så långt som möjligt.

Kan kompensation vara ett sätt att få igenom en exploateringsåtgärd som annars inte funkar? Risker finns i fysisk planering där det inte finns tydliga lagar utan det är mer avvägningar som styr, inte tydliga former vi bedömningar som vid miljöbalksprövning. För där är inte kompensation något som kan ersätta annan prövning.

Kanske bättre att ta en procent av budget snarare än kompensera? Lättare kanske att kommunicera en fast kostnad. Men de som sedan hanterar det måste ju väga dessa värden. Så då kanske det är lika bra att göra det redan i planprocessen, även om kanske byggherren



inte måste vara involverad i själva kompensationsbestämmelsen. Ingen kontroll ofta på skötsel eller upprätthållande efter exploatering.

Det låter ju fult att "köpa sig fri" men konceptet är ju bra, om jag är dålig på någonting så ger jag medel åt någon annan göra det uppdraget.

På EU-nivå gjordes en undersökning om vad som var den mest kostnadseffektiva metoden och man kom fram till att det var mer effektivt med exploateringskatt än kompensation. Problemet är att det inte finns politiskt stöd för exploateringskatt, så kompensation kanske är ett mer politiskt aptitligt alternativ.